

Іван Лучук

Лугосадівські літературні маніфести

Про літературні маніфести «Літературознавчий словник-довідник» повідомляє, що це: «публічне проголошення одним або групою письменників своїх естетичних засад, платформ, завдань і намірів. Термін увійшов у вжиток в ХІХ ст., вживається в різних народів з неоднаковою частотою. Йому відповідають: декларація, програма, універсал. Близькими до нього за змістом і функціями є трактат, вступна стаття, передмова <...>. У Л. м. рідко узагальнюється художня практика, здебільшого негативно поцінюється традиційні літературні напрями, стильові течії і прокламуються нові завдання літератури, особливості художнього письма...»¹. У дискурсі *лугосадознавства* цим критеріям частково відповідають чи не всі літературні маніфести, пов'язані більшою чи меншою мірою з діяльністю та творчістю літературної групи ЛУГОСАД. У контексті авангардизму той же «Літературознавчий словник-довідник» повідомляє: «Авангардизм <...>. Породжений недолугими стереотипами імітації літератури періоду “соцреалізму”, він спромігся розкрити потворні, нежиттєздатні її аспекти, цілком очевидну творчу безплідність. У цьому напрямку епатажна функція представників “Бу-Ба-Бу”, “Лу-ГоСаду”, “Нової літератури” та ін. досягла своєї мети <...>»². А в

---

¹ *Літературознавчий словник-довідник* / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ «Академія», 1997. – С. 422.

² Там само. – С. 10–11.

контексті заумі те ж видання констатує: «Заум <...>. Досвід своїх попередників використовують сучасні неоавангардисти (“Бу-Ба-Бу”, “ЛуГоСад”, “Пропала грамота” та ін.), поєднуючи З. із граматичними формами, як, скажімо, Н. Гончар: *чулення / роз-о-зне- / розпука туп’янка п’янка? / яка різниця?*»³. Ці дві довідкові ремарки до слова влітаються в дискурс лугосадознавства.

ЛУГОСАД виник 19 січня 1984 року (перша письмова згадка в листі Назара Гончара до мене), а з відходом Н. Гончара (21 травня 2009 року) – перейшов вже в історію літератури. Про початки лугосадівської історії Тарас Лучук писав: «Що ж характерне для цих трьох поетів, що те спільне, що об’єднує їх? Це – їхня поетична концепція літературного ар’єргарду, до якої вони підійшли, треба сказати, не відразу, а методом випробувань і втрат. Спочатку зародилась ідея “універсалізму”. Реалізовано її було в першому альманасі ЛУГОСАДу, де поміщено і маніфест універсалізму, підписаний трьома лугосадівцями...»⁴. Отже, «Маніфест універсалізму»:

«Все, що відбувалося у світовій літературі, знаходило своє відображення і в літературі українській. Починаючи з міфології. Потім – епос (наші билини і думи). Про народний мелос і говорити годі. Середньовічна література наша не пасла задніх (чого варте одне лише “Слово о полку Ігоревім”). Є у нас і свої поети доби Відродження. А бароккова література! Досить згадати лише Івана Величковського. У часи Просвітництва наша земля дала світові Сковороду. Котляревський – поворотний етап у розвитку нашої літератури; нарешті жива народна мова стала основним літ. засобом. Завдяки Шевченкові ми можемо пишатися своєю літературою, і заодно він перевів нас із романтизму до реалізму. Франко довів, що таланти Шевченкового масштабу не така вже й рідкість у нас. Впевнено ступили ми у ХХ століття, маючи Лесю Українку, Коцюбинського і Стефаніка. Звичайно, реалізм – це велика річ, і ми його дотримуємося. Але ж було на

³ *Літературознавчий словник-довідник*. – С. 285–286.

⁴ Лучук Т. ЛУГОСАД: канва канону // *ЛУГОСАД: поетичний ар’єргард*. – Львів: ВФ «Афіша», 1996. – С. 162.

світі, та й у нас, багато, м'яко кажучи, нереалістичних напрямків і течій. Ми їх не заперечуємо, а навпаки – сприймаємо все краще, що ними створено. Молода Муза, Вороний, Олесь, Тичина, неокласики, панфутуристи на чолі з Семенком, Авангард на чолі з Поліщуком, Антонич. В принципі, цей список можна було б розширити, але і з нього видно, що межу між реалізмом та іншими течіями провести майже неможливо. Хай живе універсальний реалізм, який всотав усе на світі! Хай живе, одним словом, у н і - в е р с а л і з м !»

Підписали маніфест 27 липня 1986 року у Львові – Іван Лучук, Назар Гончар, Роман Садловський.

Теоретик ар'єргарду писав далі: «Що ж таке універсалізм? Для ЛУГОСАДу – це все, що відбувалося у світовій літературі і знаходило своє відображення в літературі українській. Ідея універсалізму досить швидко відійшла на задній план – відійшла не як така, а як занадто універсальна, що може перетворити все у ніщо. Але вже саме в цій ідеї універсальності було закладене зерно щирої поетичної правди, котре й розрослося в концепцію літературного ар'єргарду. Щодо виникнення самого цього терміну, то ми не маємо вже такої точної дати, як при фіксації назви ЛУГОСАДу. Проте приблизно можна визначити і її. Згадаю про два проекти. Перший: 1989 року скомпоновано було збірку 10 авторів “Піднебіння”»⁵.

Протягом 1988 й на початку 1989 року лугосадівці вряди-годи відвідували засідання літературної секції (спершу навіть літературно-музичної) Товариства Лева, на яких незмінно головував Іван Задорожний. Там і виникла ідея друкування періодичного літературно-молодіжного видання. Внаслідок цього у квітні 1990 року таки з'явилося єдине число *незалежної літературної справи* «Зупа», головню моїми стараннями. А на початку року 1989 ми підготували *збірник поетичного авангарду* «Піднебіння», який так і не вийшов ні того року, ні наступного, взагалі не вийшов, хоча верстку я вичитав у червні 1990 року, а ілюстрації (умовно-переносні портрети) Валерія Дем'янишина так

---

⁵ Там само. – С. 162.

десь і затахтарилися у недовиробничому процесі. У видавничій анотації мало б бути зазначено: «Збірник – своєрідне молодіжне літературно-мистецьке видання, яке об'єднує твори одинадцяти молодих авторів, що проживають у Львові. Тематика цих творів розмаїта, але спільним для їх авторів є бажання оригінального самовираження». Справді, всі ми були тоді молодими авторами. У тому збірникові Лугосад мав бути вперше презентований сукупно під власною назвою. Я в «Піднебінні» (в обов'язковій тоді ремарці російською мовою в кінці книжки писалося: «Не́бо») був представлений 10 віршами, Назар Гончар – 11, Роман Садловський – 9. Решта вісім авторів мали таке кількісне віршове представництво: Зеня Кубів – 5, Галина Киван – 5, Марія Шунь – 3, Іван Задорожний – 5, Назар Новосад – 3, Тарас Чубай – 3, Михайло Юрик – 7, Тарас Лучук – 10 (цикл «Щодня крім сьогодні»). Видання мало відкриватися вступною «Ре(д)акційною статтею», підписаною *Автори збірника*. Авторство цієї статті, написаної 1989 року, насправді належить Тарасові Лучуку, я лише назву підказав, здається. Отже, «Ре(д)акційна стаття» до збірника «Піднебіння»:

«Не треба боятись різнорідних дефініцій. Якщо говоримо про авангардову поезію на українському терені, перш за все маємо визначити, що слід розуміти під авангардом, якщо не заглиблюватись у визначення самої поезії. Це, звичайно, жупел у розумінні попередньої соціологічної науки, що тільки свій соціальний підхід нав'язувала поезії і літературній критиці. Критиці особливо, перетворивши її з пояснювальної прози різноманітних явищ літературного процесу у судовий присуд, “наукове обґрунтування” непотрібності або шкідливості його певних конкретних явищ. Тих явищ, котрі не вміщаються в найширше ложе найпередовішого, найправильнішого напрямку чи методу мистецького відображення навколишньої дійсності. До уваги не бралось те, що перед літературою можуть стояти ще й суто “літературні” завдання, розв'язання яких є знову-таки завданням тої ж літератури. До неординарних явищ належить і авангард, котрий у світовому літературному контексті, і в українському зокрема, має свої особливості. В загальному,

це збірнику найменування певних мистецьких напрямків ХХ століття, в основному, його початку. Їх програми і діяльність поставали з заперечення можливостей минулого “традиційного” мистецтва і сприяли новим ідейним і формальним пошукам, що базувались на нових критеріях оцінювання мистецьких творів. Незважаючи на суттєві відміни в різних національних авангардах, для них властиві спільні тенденції. Основною є “антитрадиціоналізм”, тобто шукання т(ак)их засобів мистецького (само)вираження, котрі не відкидають експериментів і стриміння до програмовості у творчій діяльності. На жаль, увесь цей діапазон теоретичних і практичних ділань авангарду у певній засоціологізованій пояснювальній прозі звужувався тільки до відображення стихійного бунту проти буржуазного ладу. Бунт, зрозуміло, не мав ясної політичної програми, хоча в деяких літературах авангард готові були розглядати як ранній етап, так би мовити, революційного мистецтва. Воно, змужнівши, стало відображати “найсуттєвіші” зміни в суспільному житті, а його ранній етап безслідно канув у небуття. Проте слід зауважити, що соціологічне літературознавство все ж таки визнає неоднозначність терміну авангард, що дає йому можливість поблажливо ставитися до окремих авангардистів, але не до розмаїття в цілому.

Якщо ж література, і поезія зокрема, розвивається в найрізноманітніших напрямках, це тільки свідчить про духовне здоров'я нації, котра може дозволити собі й такий вияв, який має мало спільного з “агітками”, для нашої літератури, на жаль, актуальними й по сей день. Ставимо перед собою мистецькі цілі. Причисляємо себе до авангарду, що не пориває з своїми традиціями. Такий авангард суперечить “своїй” соціологічній дефініції. Якби мали можливість якось інакше назвати те явище в поезії, котре репрезентуємо, можливо, не послуговувалися б старою назвою. Хай авангард буде синонімом того нового, що завжди приносить з собою кожне наступне (й на даний час наймолодше) покоління! Хай діло не стоїть за можливістю його репрезентації, хай частіше поети вибиваються в люди! Цьому й має прислужитись наш збірник авангардової поезії».

Про наступний проект теоретик ар'єргарду писав таке: «Другий момент: у квітні 1990 року ЛУГОСАД видав перший (і єдиний) параграф (тобто: номер) газети під назвою “Зупа”. Так-от, у тій газеті була передня стаття: “Хай буде авангард”. Заголовок інтонаційно можна читати по-різному: і оклично, і відчепно, і питально. Найкраще, мабуть, золота серединка. Бо стаття спеціально називалася так по-старому, щоб не афішувати самого терміну поетичної концепції, який (термін) вже на той час (квітень 1990 року) існував»⁶. Отже, стаття-маніфест Тараса Лучука «Хай буде авангард»:

«Наше знавство літератури наче негатив зоряного неба. Мені здається, що таке порівняння можливе з двох причин. Хоча я не знаю як виглядає той негатив насправді, але можу його собі уявити: що чорне – то біле, що біле – то чорне. Значить, перша причина – моя недостатня компетентність, а друга – моя уява. Одно слово, загальна формула знавства може виглядати так: в основі сцієнції лежить ігноранція і її заміна імагінація. Проте наші знавці літератури, зрозуміло, цього не знають і блукають у просторі і часі. Для кращої орієнтації вибирають собі просторові, часові або інші словесні позначки: “ундергрунд”, “постфутуризм”, “неоавангард”, “соціалістичний реалізм” і т. д. Такі визначення вони неодмінно пов’язують з об’єктивністю своєї літературно-критичної оцінки художнього твору або літературного з’явища, адже критика сама поставила себе у виняткове становище в літературному процесі: здається, що вона відіграє не стільки “активну”, скільки “авангардну роль” в літературному процесі, так само, як робітничий клас в теорії класової боротьби.

Проте за браком джерел нове літературне з’явище називається критикою як завгодно, але частіше не розглядається взагалі. Панує дослідження шляхів взаємозбагачення і взаємовідношення соціалістичних культур, нових рис і розвитку соціалістичної культури у сьайві проблеми виховання нової людини, що збагачує світову художню культуру, і т. д. Наші знавці

---

⁶ Лучук Т. ЛУГОСАД: канва канону. – С. 162–163.

літератури заявляють, що суспільна позиція писателя найкраще виражається в художній формі його світогляду, що діє на читача сильніше і переконливіше за всі декларації, присягання і т. д. Так виявляється об'єктивна роль художнього твору і його автора в соціальній боротьбі, на основі чого легше розпізнавати спекулятивне використання літератури, що, на їхню думку, приносить значну шкоду естетичному вихованню соціалістичного читача.

Така інтерпретація відбувається без знання самого джерела. Значить, варто мати його під руками, а не довіряти лише критиці. Чи дивимось вперед, чи назад, ми завжди повинні бачити незасоціалізоване небо наших мрій і надій, що завжди попереду, навіть якщо позаду»⁷.

Ці три літературні маніфести наче передували основному текстові. Власне найбільш лугосадівським маніфестом була написана на початку 1992 року стаття Тараса Лучука «Літературний ар'єргард. Поетична концепція ЛУГОСАДУ», яка публікувалася тричі: у львівській газеті «Ратуша»⁸, пілотному (нульовому) числі андеграундного часопису «Кременюк»⁹, згодом – з підправленою (зміненою) назвою «Кремнюк», та у столичній «Сучасності»¹⁰. У «Малій українській енциклопедії актуальної літератури» є відповідна стаття Володимира Єшкілева: «АР'ЄРГАРДУ ПОЕТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ – концептуальна основа діяльності літугрупування ЛуГоСад. Термін “ар'єргард” (від французьк. *argiere-garde* – тилова охорона) застосований тут в опозиції до терміну “авангард” і до його спекулятивного застосування у літературознавстві. Автор концепції Т. Лучук вважає, що все, що відбулось у літературі до нас, є перед нами і

---

⁷ Лучук Т. Хай буде авангард // *Зупа: Незалежна літературна справа*. – 1990. – § 1. – Квітень.

⁸ Лучук Т. Літературний ар'єргард (Поетична концепція ЛУГОСАДУ) // *Ратуша*. – 1992. – 26 травня. – Рубрика «Парнасленд».

⁹ Лучук Т. Літературний ар'єргард, поетична концепція лугосаду // *Кременюк*. – 1992. – № 0. – Червень. – С. 12–15.

¹⁰ Лучук Т. Літературний ар'єргард. Поетична концепція ЛУГОСАДУ // *Сучасність*. – 1993. – № 12. – Грудень. – С. 15–17.

ми можемо це все бачити з позиції ар'єргарду»¹¹. У «Літературознавчій енциклопедії» гасло «Ар'єргард» має відсилання: «див.: ЛУГОСАД»¹². А в самій статті «ЛУГОСАД» зазначено: «Лугосадівці обстоюють методологічні засади ар'єргарду, тобто руху після літературного процесу, що вже відбувся, протиставляють себе авангарду, власне авангардизму, але не відмежуються від нього, використовують його здобутки, а також досвід класики, передусім барокової»¹³. Тексту «Літературний ар'єргард. Поетична концепція ЛУГОСАДУ» я тут не наводжу, адже він достатньо розлогий, та й доволі відомий і цитований. Натомість усі менш відомі тексти навів перед цим і наводитиму далі. Попередні маніфести були строго лугосадівськими, а от три наступні є такими лише частково.

Влітку 1995 року в розмові між мною, Романом Козицьким та Андрієм Крамаренком виплила ідея створення незалежної громадської організації з явно ідіотичним ухилом, ба навіть з ідіотичною доктриною. Зразу вигулькнуло слово «орден», я навів синонім до нього «чин», а потім ніби само собою сформулювалося визначення «Орден Чину Ідіотів», що спурхнуло з мого філологічного язика, а лікар Козицький (псевдо Доктор) та художник Крамаренко (псевдо Крамар) з ентузіазмом підтримали його і схвалили. На 32-ліття Романа Козицького, 31 липня того ж таки 1995 року, «На Каменях», тобто на нашій улюбленій місцині в парку «Снопківський» нижче від стадіону «Україна», установча трійця спільно з Назаром Гончарем взялася формулювати й фіксувати на письмі декларацію ОЧІ. Гончар долучився до формулювання головних засад, але доволі швидко пішов додому, а мені таки вдалося добити ту Декларацію, врахувавши пропозиції й поправки Доктора і Крамара. Отже, «Декларація Ордену Чину Ідіотів»:

¹¹ Плерома З'98. Мала українська енциклопедія актуальної літератури / Упорядники В. Єшкілев, Ю. Андрухович. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – С. 27.

¹² Літературознавча енциклопедія: В 2 т. / Автор-укладач Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. – С. 90.

¹³ Там само. – Т. 1. – С. 587.

1. Якщо закономірно, невідворотно і суб'єктивно-об'єктивно існує Ідіотизм, то відповідно мусять існувати Ідіоти. Себто, мусить існувати Орден, який сповідує Ідіотизм.
2. Основою Ідіотизму є Чинність Ідіотизму.
3. Метою ОЧІ є досягнення абсолютного Ідіотизму шляхом самозаглиблення і вселенського пізнання.
4. Функціонуванням ОЧІ є перманентне спілкування і культивування Ідей Ідіотизму.
5. Душу й тіло ми положим за доброту, толерантність, любов і захист Ідей Ідіотизму. Але з ерессю будемо боротися, тому сприяємо викоріненню алкоголізму, марнотратства (часу і життя) і злості.
6. Ідіот – це власник себе. Володіти собою може тільки Ідіот. Власний погляд на все є основою власного підходу до всього. ОЧІ – це власне ідіотський погляд на світ, джерело сили і величі Ідіотів.
7. Глобальною перспективою Ідіотизму є остаточна перемога Духу і Плоті Ідіотів над Простором і Часом¹⁴.

Підписали декларацію 31 липня 1995 року у Львові – Іван Лучук, Великий Магістр ОЧІ, Роман Козицький, Віце-Магістр ОЧІ, тобто Рада Двох. Окрім уже згаданих чотирьох до ОЧІ згодом долучилися ще історик Ігор Драк і художник Володимир Костирко. Це офіційно зареєстровані, задокументовані та задекларовані, а неофіційним Ідіотам ність числа. Рівно через рік після декларування ОЧІ, на 33-ліття Романа Козицького, я скомпонував текст «Гімну Ідіотів», до творення якого одним слівцем (яким саме – вже важко визначити) долучився Ігор Драк. Ось як виглядає моє гасло в «Малій українській енциклопедії актуальної літератури»: «ОРДЕН ЧИНУ ІДІОТІВ (ОЧІ). Товариство літераторів, художників, культурологів, філософів. Входять зокрема: Назар Гончар, Роман Козицький, Володимир Костирко, Андрій Крамаренко, Іван Лучук, Ігор Драк. Декларація ОЧІ прийнята 31 липня 1995 року у Львові. Слово “ідіот” трактується товариством в первісному грецькому значенні цього слова: власник себе. Керівний орган: рада Двох (І. Лучук, Р. Козицький). “Гімн Ідіотів” складено приблизно на мотив сучасного

---

¹⁴ *Смарагдовий жмуток казусів від вельми цікавих людей* / Авторський проєкт Ю. Коха (ідея, упорядкування, дизайн); Консультант-редактор І. Лучук. – Львів: ЛА «Піраміда», 2004. – С. 167.

австрійського гімну (автори: І. Лучук, І. Драк). Кожен з членів Ордену має світське і дійове звання, титул»¹⁵. Ця стаття покочувала по різноманітних форматах, зокрема була передрукована у виданні «Усі українські письменники» спільно зі статтею «ЛуГоСад» (джерело – спільне) в розділі «Сучасна українська література»¹⁶.

Назар Гончар у невідданому матеріалі «Щастя! – Іванові» писав про початок березня 1997 року, про нас обох: «А поверталися побратими тоді з Самари (не тої, що в Іраку, а тої, що на Волзі, не тої, що авто) із Бельманівських днів! Виявляється, що в Самарі фанати шведського поета-пісняра Бельмана заснували “Всесірне Бельмановське общество”. А той Бельман був поетом і придворним, і народним. Він сповідував радість життя, радість пиття тощо, і все відображалось в його творах. Життєствердний дух поезії Бельмана спричинився до того, що “Лугосад” заснував Львівське Бельманівське товариство. Вхідність до цього відкритого громадського об’єднання не регламентується якимось статутом. Є тільки складене Назаром Положення, в якому також актуально йдеться про щастя»¹⁷. Отже, «Положення Львівського Бельманівського Товариства»:

- (1) пити чи не пити
- (2) любити / не любити
- (3) тужити / не тужити
- (4) співати / не співати
- (5) писати / не писати
- (6) Бельмана знати
чи не знати ні Бельмеса
- (7) все одно поетом бути
хоч придворним хоч народним –
все собі – вірним (– рівним)

¹⁵ Плерома 3’98. Мала українська енциклопедія актуальної літератури. – С. 84–85.

¹⁶ Сучасна українська література: Орден Чину Ідіотів (ОЧІ); ЛуГоСад // *Усі українські письменники / Упорядники Ю. І. Хізова, В. В. Щоголева*. – Харків: Торсінг плюс, 2006. – С. 334, 336.

¹⁷ [Гончар Н.]. Щастя! – Іванові // *Поступ*. – 2004. – 24 лютого. – Без підп.

Підписали положення 19 березня 1997 року у Львові – Назар Гончар та Іван Лучук. На тому наш формальний «бельманізм» і закінчився, якщо не рахувати розділу «Бельман» у моєму романі «Уліссея» та мого переспіву однієї веселої пісеньки Карла Мікаеля Бельмана, зробленого 2007 року. Бельман жив у Стокгольмі, а через Балтійське море від нього на південний схід – розташована Рига, де тамтешні дотепники заснували певний клуб, про який зазначили: «Центр культури “Латвія–Україна” декларує про створення у Ризі (Латвія) Клубу шанувальників роману Івана Лучука “Уліссея”. (Вперше роман був надрукований в журналі “Сучасність” за 1999 рік 9-10 ч.)». Отже, «Декларація Клубу шанувальників роману Івана Лучука “Уліссея”»:

1. Будь-хто має право стати Уліссеем.
2. Але оскільки Уліссей живе у Львові, а ми в Ризі, то ми вже позбавлені такого права. Нам залишається лише читати та розповідати про Уліссея. Це ми повинні робити усі разом, спільними зусиллями.
3. І тому тут створюється клуб шанувальників цього роману.
4. Уліссей є найщасливішою людиною у світі, а його мандрівка є найцікавішою за всю історію людства.
5. Ми тут з-за кордону створюємо своє бачення проблеми простору та часу. Це ми робимо ззовні.
6. Світ поезії – то світ Уліссея!
7. Кожен може бути з нами.

Підписали декларацію 5 лютого 2000 року в Ризі – Юрій Садловський, Президент Клубу, Володимир Іваницький, Генеральний секретар Клубу, Олена Садловська, Натхненник Клубу, Маріс Салейс, Почесний член Клубу. Відносно лугосадівською ця декларація може бути з огляду на те, що присвячена творові одного з лугосадівців.

Окремо слід виділити три паліндромні маніфести, до яких впритул причетні двоє лугосадівців і теоретик ар'єргарду. Отже, «ГЕРАКЛИТ. Заява перша»:

«Нарешті в материковій українській літературі “благополюшно” завершився соцреалістичний період, і тепер вона може повернутися до свого природного стану. Хоч це й нелегко їй, хворій... Бо, як писав Альфред де Мюссе, така хворість “має дві

причини: всього, що було, – вже немає, а все, що буде, – іще не існує”. Тож не випадає дивуватися, що з надер української барокової свідомості до виниклої в нашому часопросторі порожнини передалося передчуття появи несподіваної для багатьох літературної групи “Геракліт”... Назва, до речі, аніяк не стосується імені еллінського мудреця з Ефесу – вона аббревіатурна й означає “Голінні ентузіасти рака літерального”.

До відома гурманів: це не той рак, що його подають до пива, а той, про який триста років тому великий Іван Величковський казав: “рак літеральний єсть вірш, которого літери, і вспак читаючися, той же текст виражають”.

Називаний іще “паліндромом”, “паліндромоном”, “перевертнем”, рак літеральний для нас – це передусім спосіб мислення, здатний виявити себе майже в усій багатогранній словотворчості.

Ми, ентузіасти паліндрома, – ті люди, яким одного разу відкрилося, що Дніп-ро проти течії – Пінд (гора у Греції), а Дніс-тро проти течії – Сінд (либонь, житель Боспорського царства), і які довірилися звуко-смісловій просторовості рідного слова... Слово для нас – співтворець, співавтор.

Безперечно, не кожна мова придатна до паліндромної творчості – повинна ж відзначатися достатньою граматичною гнучкістю, лексичним багатством і пластичними спроможностями. Все це, на щастя, має українська мова!

Озираючи кількасотлітню історію національного паліндрому, ми сповнені твердого наміру докласти власних сил до його культивування і подальшого розвою».

Підписали заяву 29 вересня 1991 року в Києві – Микола Мірошніченко, Іван Лучук, Назар Гончар, Анатолій Мойсієнко. Доволі оперативно вона була опублікована у львівській газеті «Ратуша»¹⁸. Ось що писав Микола Мірошніченко у статті «300-річчя українського паліндрома»: «Гадаю, сьогоднішній 300-літній ювілянт у майбутньому знайде собі нових прибічників. Але й зараз уже окреслилась певна група поетів-паліндромістів, яку вирішено

---

¹⁸ [Мірошніченко М., Лучук І., Гончар Н., Мойсієнко А.]. ГЕРАКЛІТ. Заява перша // *Ратуша*. – 1991. – 18–19 жовтня. – Рубрика «Парнасленд».

було усталити й публічно оголосити, що у вересні 1991 року народилася нова в нашому письменстві літературна група – “Геракліт”. Авжеж, це – абрєвіатура, і вона до імені еллінського філософа з Ефесу ніяк не стосується... За абрєвіатурою криється ось така повна назва: група “Голінних (чи – гарячих, гранівних, грєчних, гаровитих...) ентузіастів рака літерального”. Заснували ж “Геракліт” четверо – двоє киян і стільки ж львів’ян...»¹⁹. А ось яке гасло я підготував для «Малої української енциклопедії актуальної літератури»: «ГЕРАКЛІТ (Голінні ентузіаста рака літературного). Об’єднання поетів-паліндромістів (Див. статтю ПАЛІНДРОМІЯ). Засноване 29 вересня 1991 у Києві. Засновники: Назар Гончар, Іван Лучук, Микола Мірошніченко, Анатолій Мойсієнко (див. фото). Декларація “Геракліт. Заява перша” прийнята на установчих зборах у Києві. Других зборів, які планувалося провести у Львові, ще не було. Геракліт є відкритим для буквально всіх оказіональних паліндромістів»²⁰. Це інформація станом на 1998 рік, а другі збори таки відбулися, у Львові, рівно через десять років після зборів установчих. Другі й останні, бо «ключові гераклітяни» Назар Гончар і Микола Мірошніченко вже відійшли в інший світ.

На тих других зборах була прийнята й заява друга. Отже, «Геракліт. Заява друга»: «Сьогодні – десятиліття нашої залежності від Паліндромії. Зустрічаємо одинадцятий рік свого гераклітянського буття. За цей час у нашій літературі витворилася ціла школа паліндромної поезії. Порівняно з догераклітянською ерою кількість паліндромотворців зросла надзвичайно. Проте найважливішими для нас були й залишаються якісні здобутки. Без надмірної скромності маємо підстави констатувати, що українська паліндромна поезія досягла такого рівня, якому може позаздрити будь-яка розвинена і навіть перерозвинена література. Жодне національне письменство в цілому обширі

---

¹⁹ Мірошніченко М. 300-річчя українського паліндрома // *Вітрила-95* / Редактор-упорядник А. Мойсієнко. – К.: Молодь, 1995. – С. 194.

²⁰ *Плерома З’98. Мала українська енциклопедія актуальної літератури.* – С. 43.

світової словесності не доросло навіть під наш пуп, не кажучи вже про око. Мало хто бачить, що принцип дзеркальної симетрії присутній навіть у нашій абетці, яка, розпочинаючись літерою А, закінчується йотованим А. Поезія, закорінена в самоорганізацію мови, виплекана сумлінними талантами, приречена прорікати сокровенне, бо саме тоді поезія стає мовомисленням. Внутрішня самодостатність паліндромотворчого процесу свідчить про те, що можна, всупереч Геракліту, двічі входити в одну і ту ж ріку».

Підписали заяву 29 вересня 2001 року у Львові – Іван Лучук, Микола Мірошниченко, Тарас Лучук, Анатолій Мойсієнко, Назар Гончар. Ця заява була надрукована у паліндромному спецпроекті часопису «Четвер»²¹. Згодом «Літературознавча енциклопедія» помістить таку статтю: «“Геракліт” (Голінні ентузіасти рака літерального) – група українських поетів-паліндромістів (А. Мойсієнко, М. Мірошниченко, І. Іов, Н. Гончар, І. Лучук, М. Король, О. Шарварок, В. Сапон, Л. Стрельник, Вікторія Стах, В. Романовський, Ю. Кандим), заснована 29 вересня 1991 в Києві. <...> Г. став зіпвзасновником об'єднання “Світова організація зорових мов”. Вікторія Стах, яка друкується під псевдонімом Віктір Остап, присвятила групі свій паліндром “Тотем”: *В'яз – вен дар. / Культ Івана – / тіл каре, гарему мир. / Рим умер, а Геракліта / навіть лук Рад не взяв*»²². Як бачимо, кількісно «Геракліт» розрісся у цьому вищезначенні. При цій нагоді варто згадати ще Миколу Луговика, який коротко був присутній ще на перших зборах 1991 року, але співзасновником таки не зафіксувався, як і присутні там тоді Роман Садловський і Володимир Костирко. Та ж таки «Літературознавча енциклопедія» про «Геракліт» згадує і в контексті мого «Парнасленду», про який написано, що це: «поетична рубрика (1990-95) львівської газети “Ратуша”, яку вів представник ЛУГОСАДу І. Лучук. Тут було приділено увагу

---

²¹ *Четвер*. – 2003. – № 17: Народні перлини. – Паліндромний спецпроект 20.02.2002. – С. 152.

²² *Літературознавча енциклопедія*. – Т. 1. – С. 219.

проблемам паліндрому в українській поезії (теоретичні роздуми Т. Лучука та І. Лучука), надруковано декларацію створеної в 1993 Планетарної управи паліндромотворчості (І. Лучук, Н. Гончар, Т. Лучук), заяву Геракліта. У П. вміщували твори Н. Гончара, І. Лучука, М. Мірошниченка, А. Мойсієнка, Р. Садловського, Вікторії Стах, Наталі Чорпіти та ін.»²³. Тут згадано і першодрук у газеті «Ратуша»²⁴ Декларації ПУП, яка при створенні дістала назву Планетарна Управа Паліндромотворчості. Але трішки згодом ця назва ледь видозмінилася та звучала вже – Планетарна Управа Паліндромії, що й зафіксовано, зокрема, у паліндромному спецпроекті часопису «Четвер»²⁵. Отже, «Декларація Планетарної Управи Паліндромії»:

1. Кожна людина – пуп Землі.
2. Але тільки одне місто може бути пупом Землі. Так вже сталося-склалося, що цим містом є Львів.
3. І тому саме у Львові створюється Планетарна Управа Паліндромії.
4. Паліндром є найбільш досконалим, чистим і глибинним вираженням поезії. Поезія ж є смыслом планетарного існування.
5. Ми творимо паліндроми, досліджуємо паліндромотворчість – ідемо шляхом все повнішого пізнання явища, ім'я якому – Паліндромія.
6. Кожен охочий і здатний може прилучатися до нас.
7. Далі буде.

Підписали декларацію 19 грудня 1993 року у Львові – Іван Лучук, Президент ПУП, Назар Гончар, Генеральний Секретар ПУП, Тарас Лучук, Теоретик ПУП. До слова, паліндромний спецпроект часопису «Четвер» був приурочений події, яка отримала назву Перший Фестиваль Планетарної Управи Паліндромії, про що й написали ми разом з Назаром Гончарем під спільним псевдонімом *Асоційовані редактори*²⁶. Таким чином виглядають лугосадівські літературні маніфести. Упереміш строгі та часткові у ретроспекції (що має безпосередній стосунок

²³ Там само. – Т. 2. – С. 185.

²⁴ [Лучук І., Гончар Н., Лучук Т.]. Декларація Планетарної Управи Паліндромотворчості // *Ратуша*. – 1993. – 31 грудня. – Рубрика «Парнасленд».

²⁵ *Четвер*. – 2003. – № 17. – С. 151.

²⁶ Там само. – С. 153.

як до ар'єрґардизму, так і до паліндромії) розташовуються в такому порядку: «Геракліт. Заява друга» (29 вересня 2001); «Декларація Клубу шанувальників роману Івана Лучука “Уліссея”» (5 лютого 2000); «Положення Львівського Бельманівського Товариства» (19 березня 1997); «Декларація Ордену Чину Ідіотів» (31 липня 1995); «Декларація Планетарної Управи Паліндромії» (19 грудня 1993); стаття Тараса Лучука «Літературний ар'єрґард. Поетична концепція ЛУГОСАДу» (початок 1992); «ГЕРАКЛІТ. Заява перша» (29 вересня 1991); передня стаття «Хай буде авангард» в газеті «Зупа» (квітень 1990); «Ре(д)акційна стаття» до збірника «Піднебіння» (1989); «Маніфест універсалізму» (27 липня 1986).

ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

Роман Крохмальний
ПОЕТИКА ПАРАЛЕЛЬНОГО СВІТУ:
КУМУЛЯТИВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕКСТУ
«ЗАПОРОЖЦІ» ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

Назар Федорак
«ВЕСЕЛИЙ ЦВИНТАР» –
«CONTRA SPERM SPERO» ВАСИЛЯ СТУСА

Ольга Вознюк
ІМАГОЛОГІЧНА ВІЗІЯ УКРАЇНИ
ЮЗЕФА ЛОБОДОВСЬКОГО

Мар'яна Гірняк
МІЖ СЦИЛЛОЮ І ХАРИБДОЮ
ВЛАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
(ЗА РОМАНОМ ВІТОЛЬДА ГОМБРОВИЧА «ФЕРДИДУРКЕ»)

Віктор Мартинюк
ПРИНЦИП АБСУРДНОГО В ДИСКУРСІ АБСУРДУ

Зоряна Лещишин
MONOLOG WYPOWIEDZIANY – ОДНОСТОРОННІЙ ДІАЛОГ:
ФУНКЦІОНУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ РОМАНІСТИЦІ
XX СТОЛІТТЯ